

Türkiye’de Arap Karşıtlığının Tarihsel ve Sosyolojik Temelleri

Mustafa Kemal Şan, 22 Ağustos 2024

<https://www.tezkire.net/gundem/turkiye-de-arap-karsitliginin-tarihsel-ve-sosyolojik-temelleri>

Son yıllarda Türkiye’de ırkçılığın arttığı yönünde çok sayıda çalışma ve enformasyon akışı ile karşı karşıyayız. Özellikle son on on yıllık periyotta Türkiye’ye büyük rakamlarda giriş yapan Suriyeli sığınmacıların, ya da devletin kendilerine verdiği adla söylersek geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ortaya çıkardığı çeşitli adaptasyon zorlukları yanı sıra ülkenin yaşamış olduğu ekonomik krizle de bağlantılı olarak ırkçılığın artış trendine girdiği ifade edilmektedir. Buna göre Suriyelilerin Türk kamusal hayatında görünür olmaları, kendi kültür ve değer dünyalarından getirdikleri ile Türk toplumu arasında belli bir uyumsuzluğun olması ve özellikle de yaşanan ekonomik sorunlar nedeni ile Suriyelilerin günah keçisi haline getirilmesi, bu ırkçı hareketliliğin temel nedeni olarak gösterilmektedir. En son Kayseri’de bir Suriyelinin yine başka bir Suriyeli çocuğa taciz olayı ile konunun ne derece kırılgan ve patlamaya çok müsait bir bomba olduğunu ve fitilinin kolaylıkla yakılabileceğini görmüş olduk. Bu taciz haberinden yerel halkın haberdar olmasından sonra yaşanan olayların ulaştığı dehşetengiz boyut hiçbir fark gözetmeksizin tüm Suriyelilerin adeta bir program havası içinde hedef haline getirilerek linç edilmesi ile neticelendi. Suriyelilere ait birçok ev ve iş yeri yakıldı; darp edilen, sözlü saldırıya uğrayan insanlar geleneksel ve sosyal medyada ciddi bir gündem oldu.

Suriyeliler etrafında dönen tartışma, kayıtlara ırkçı kalkışmalar ve yabancı düşmanlığı olarak geçti. Bu ırkçı nefretin tek öznesi sadece Suriyeliler değildi elbette. Afganistan ve Irak gibi başka ülkelerden gelen etnik topluluklar için de zaman zaman bu ırkçı nefretin ortaya çıkmasına tanık olunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ülkenin son yıllarda ciddi bir ekonomik kriz halinde olduğu bir dönemde Türkiye’ye ciddi rakamlarda döviz girişi sağlayan Kuveyt, Katar, Bahreyn, Emirlikler ve Suudi Arabistan gibi zengin Körfez ülkelerinden gelen Arap turistlerin de bu ırkçı sarmalın içine alınarak hepsine toptan Suriyeli muamelesi yapıldığı görülmektedir. Ülkenin değişik alışveriş Mall’lerinde kolunda Patek Philippe, Rolex gibi her biri on binlerce dolar eden saatleri takan Arap turistler bile bu ırkçı sarmaldan kendisini kurtaramadı. Bu kişiler sadece turist olarak gelmiyorlar aynı zamanda da ülkede ciddi yatırım yapma potansiyeli de taşıyorlardı. Netice itibari ile Körfez ülkelerinin 80’li yıllarda ülkemize olan teveccühü buna benzer sebeplerle nasıl sönmüldü ise bu ırkçı

tepkilerle yine ciddi oranda düşüşe geçti. İstanbul, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Trabzon gibi birçok ilimizde Körfez ülkelerinden gelen turist sayılarında hızlı düşüşler yaşandığı istatistiklere bile yansımaya başladı.

Peki Türkiye’de yaşanan bu olaylar ırkçılığın yükselişe geçmesi ile açıklanabilir mi? Ya da bu olayları sadece Türkiye’nin ansızın ırkçı olması gerekçesi ile temellendirmek mümkün mü diye soruyu bir başka şekilde kurgulamak mümkündür. Esasında bakıldığında Türkiye’deki olayların ırkçılıktan ziyade Arap karşıtlığı- hatta düşmanlığı demek bile mümkün- olarak temayüz ettiğine tanık oluyoruz. Türkiye’nin farklı bölgelerinden ciddi rakamlarda Batılı insanın yaşadığını biliyoruz. Antalya’nın Alanya ilçesinde yoğun bir Alman ve Rus nüfusu bulunuyor. Bu insanların Alanya pazarlarında esnafılık yaptıklarına bile tanık olunmaktadır. Yine aynı şekilde Muğla’nın Göcek, Marmaris, Fethiye gibi başka sayfiye yerlerinde ciddi İngiliz nüfusu bulunuyor. Bu insanların gerek lokal halk tarafından ve gerekse de Türk kamuoyu tarafından hiçbir biçimde olumsuz bir muameleye maruz kalmalarına ya da kendileri hakkında herhangi bir rahatsız edici söylem dilinin oluşmasına tanık olmadık. Ortalama Türk insanı için Batılı insan ister turist olsun isterse de Türkiye’de mukim olsun herhangi bir rahatsızlık uyandırmazken konu Araplar olduğunda dindar muhafazakâr Türklere bile bir rahatsızlık peyda olmaktadır. Bu sorunun nedenlerini açıklamak için yine erken Cumhuriyet dönemine dönmek gerekiyor.

Türkiye Cumhuriyeti Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda ortaya çıkan konjonktürün kısıtlamalarından derin bir şekilde etkilenmiş bir ülkedir. Galip devletlerin mağlup olanlar üzerinde ciddi sınırlamalar getirdikleri bir sır değildir. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere ve müttefikleri tarafından kendisine dayatılan barışı kabul etmek zorunda kalmıştı. Yapılan barış anlaşması, Lozan’da gerek resmi imza metninde olan ve gerekse de anlaşmanın ruhunda mündemiç kimi kısıtlamalardan bir tanesi de yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti’nin Panislamist bir politika izlemeyeceğini taahhüt etme zorunluluğuydu. Bu anlamda Türkiye başkaca, Komünizme bulaşmayacak, Turancı ideal ve hayallerden kopacak ve kültür köklerinin kendisini bağladığı İslam dünyası ile de irtibatını koparacaktı. İşte Türkiye Cumhuriyeti bu üstü örtük dayatmalar zemininde bağımsız bir Devlet olabildi. Savaşın galibi İngiltere, Türkiye’nin Osmanlı köklerine dönebilme potansiyelini daha rüşeym halinde boğma zaruretinin kendi çıkarları için elzem olduğunun farkındaydı. Bu nedenle Türkiye’nin İslam ve Türk dünyası ile bağlarını koparmış olmasını İngiltere için derin bir stratejik hedef konumundaydı.

İşte bunun için devreye şu mit sokuldu. Araplar Türkleri Birinci Dünya savaşında arkadan vurmuştu. Özellikle, *Filistin ve Sina cephelerinde Araplar, Osmanlı ordusu aleyhinde davranarak Türkleri arkadan vurmuşlardı*. Bu iddianın bilimsel bir temeli olmadığı bir çok tarihçi tarafından teyit edilse de öylesine bir önyargı ve stereotipik bir yaklaşım oluşturuldu ki bu önyargıyı kırmak, adeta atomu parçalamaktan daha zor bir hal aldı. Adeta bir tevatüre dönüştü. Bugün ortalama bir Türk'e sorduğunuzda size ezberden Arap ihanetini anlatabilir. Oysaki söz konusu ihanet, Şerif Hüseyin ve İbn Suud gibi ailelerin İngilizlerle yaptıkları ittifakla sınırlıydı. Osmanlı ordularında iki milyonun üstündeki asker sayısının yüzde yirmiye yakın bir oranını Arap askerlerin oluşturduğu kimsenin umurunda değildi. Sadece Filistin Cephesi değil, Çanakkale ve Galiçya'da bile Arap askerler Devletlerini savunuyor ve göz kırpmadan şehit oluyorlardı. Türk şehitlikleri bunun kanıtlarıyla doludur. En azından Çanakkale cephesinde Arap vilayetlerinden gelerek şehit olan askerlerin mezar taşları bunu belgeleyen bir anıt niteliğindedir. Ama maalesef tarih bir kurgudan ibarettir. Tarihi çarpıtmak isterseniz istediğiniz gibi bir tarih kurgulayabilirsiniz. Nitekim ünlü İngiliz tarihçi Edward Carr'ın da ifade ettiği gibi, tarihte olan hiçbir olay bugün bize oldukları gibi aktarılmazlar: "Kaydı tutan tarihçinin prizmasından kırılarak" tarih metinlerine yansır. Bu anlamda özellikle erken Cumhuriyet ile kurgulanan Arap imajında Birinci Dünya Savaşında tahakkuk eden sınırlı bir Arap ihaneti, mutlak bir Arap ihanetine dönüştürüldü. Belki İngilizlerin adı konulmamış "*İslam dünyasından kopma*" dayatmasının da etkisi ile Türkiye'de ciddi bir Arap düşmanlığı oluşmaya başladı. Yüzyıllarca bir arada yaşamış, beş yüz yıldan beri Osmanlı egemenliği altında olan topraklarda mukim insanlar tümünden şeytanlaştırılarak "*ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü*" deyişleri ile de desteklenerek Türk ile Arap arasında derin bariyerler oluşturulmaya başlandı. Bu mitin oluşturulmasında sadece Arap'ın ihaneti değil, aynı zamanda onların ulusal özellikleri ve karakterleri de eleştirinin merkezindeki yerini aldı. Arap güvenilirmez, hain, hile ve desiseli, pis, uçkur düşkünü iğrenç bir insan olarak resmedildi. Arap'ın her şeyi kötüydü. Türkler alfabe olarak Arap alfabesini de kullanmamalıydı. Nitekim İsmet İnönü'nün hatıralarında da daha sonra yazacağı gibi Arap harflerinin yerine Latin alfabesinin benimsenmiş olması da bir uygarlık değiştirme eylemi olduğu kadar Türklerin Araplardan kopmasını güçlendiren boyutlara da sahipti: "Harf İnkılabı bir okuma yazma kolaylığına bağlanamaz. Okuma yazma kolaylığı Enver Paşa'yı tahrik eden sebeptir. Ama, Harf İnkılabının bizde tesiri ve büyük faydası, kültür değişmesini kolaylaştırmasıdır. İster istemez Arap kültüründen koptuk. Arap kültürünün ve Arap dilinin tesiri hakkında, yeni nesiller bizim kadar fikir edinemezler"

İstanbul'u işgal eden, elimizden koca imparatorluğu alan İngiltere, Anadolu'nun değişik yerlerini işgal etmiş Fransa, İtalya ve ulusal kurtuluş savaşını verdiğimiz Yunanistan'ın bile imajı Türkiye'de kötü Arap imajının yanına, yamacına yaklaşamaz. Arap mutlak kötülüktür. Arap, tahkir etmek istediğimizde kullanabileceğimiz bir alt insandır; Arap, *Arap saçıdır*. İngiltere, Fransa, İtalya Batı uygarlığının büyük merkezlerdir. Onlar ülkemizi işgal etse de Devletimizi yıksalar da saygıya değerdirler. Onlar rönesanstır, sanayi devrimidir, aydınlanmadır. Onların uygarlığına girmek için elimizden geleni yapıyorsak onları sevmek de boynumuzun borcudur. Oysa Araplar bizim karanlık rüyamızdır. Hatta onlar vesilesi ile İslam'a girmiş olmaktan bile derin üzüntü duyan Türk seçkin ve siyasetçileri vardır. Kemalettin Kamu, şu şiir bozuntusunda bunun en iyi örneğini verir: “Ne örümcek ne yosun ne mucize ne füsün; Kabe Arap'ın olsun; Çankaya bize yeter”

Aynı politikanın Araplar için de Türkler aleyhine nasıl üretilmiş olduğunu elbette biliyoruz. Ortalama bir Arap ülkesinde de Türk demek, onların üzerine çökmüş bir kahır rejimidir. Türkler, Arapları en az beş yüz yıl Osmanlı ile daha önce de Selçuklular zamanında sömürmüş, onları zorla yönetmiştir. Bu imgenin ve imajın da profesyonelce İngilizlerce nasıl işlenmiş olduğunu ifade etmek için sadece Lawrence olayına atıfta bulunmak yetecektir. Ama meselenin bundan daha karmaşık bir akıl tarafından dizayn edildiğine kuşku yoktur. Kim tarafından yapılırsa yapılsın İslam dünyasının iki büyük ulusu olan Türkler ve Araplar arasına derin duvarlar inşa edilmiş, her iki milletin de bir araya gelmemeleri için her türlü önlem alınmıştır. Yıllar önce Lisede Arapça derslerimize giren bir öğretmenimiz vardı. Kendisi Bağdat Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunuydu. Hocamın anlattığı bir hatırasını yıllarca unutamadım. Emrullah Dal hocamız, Bağdat yıllarında karşılaştığı genç Iraklı Araplardan zaman zaman şu soruların geldiğini ifade ederdi: “İstanbul'da cami var mı?”; “Türkler Müslüman mı?” Sanırım hocamızın bu sorulara muhatap olduğu yıllar 70'lerin başıydı. Bu abes soruları o da bizim gibi hayretle karşılamış olduğunu ifade etmişti. Ama iş yaşlı Araplara geldiğinde ise Osmanlı denince gözlerinin yaşardığını, onlardaki Türk imgesinin hiç de olumsuz olmadığını ifade etmişti. Demek ki mesele, Osmanlı sonrası kurulan devletlerin eğitim ve kültür politikalarını oluşturan aklın hem Türkiye'de hem de Arap dünyasında çok iyi çalışmış olduğuydu.

Türkiye'de var olan Arap karşıtlığını Gazze soykırımı üzerinden bile okumak mümkündür. Gazze'de yürütülen soykırımı, içinde Batılı başkentlerinde mukim insanların, çeşitli Amerikan ve Batılı Üniversite öğrencilerinin ciddi tepkileri öne çıkarken, kimi Amerikan Üniversite profesörlerinin bile polis tarafından sürüklenerek götürülmesine tanık olunurken

Türkiye’de halkın Filistin lehine tepkisinin son derece cılız ve marjinal kalmış olması çok dikkat çekicidir. Türk kamuoyunda İsrail’e ve onu desteklediğini açıkça deklare eden marka ve ürünlere karşı boykot seçeneği bile ciddi bir şekilde işlememiştir.

Ana akım Türk toplumuna hâkim olan Arap düşmanlığı, Gazze’deki İsrail barbarlığını da yine bildik bir yere, Arap ihanetine bağlamaktadır. Gazze’deki katliamın daha en başında Filistinli Arapların bundan yüzyıl önce, güya Yahudilere sattığı iddia edilen toprakları konu eden koca koca profesörler TV ekranlarını kapladılar. Veleve ki o iddialar doğru olsun, bir zamanlar toprakların satılmış olması bugünkü katliamı temize mi çıkaracaktı? Kaldı ki, konunun gerçekten uzmanı olan tarihçilerimizin bu iddiaların doğru olmadığını ayan beyan ortaya koymalarına rağmen, bu iftira kampanyası hala yoğunlukla devam ediyor. Bu iddia kendi kaygısızlıklarını meşrulaştırmaya çalışanların payandası olmaya devam ediyor. Şüphesiz ki sosyal medya mecralarında bu gibi iddiaların yaygınlaştırılıp görünür kılınmasında Siyonist lobilerin önemli bir etkisi var; ama şu daha can yakıcı bir gerçek ki ülkemizde bu Siyonist propagandalarına alet olmayı ve bunların gönüllü sözcülüğünü yapmayı iş edinmiş yüz binlercesi var.

Yine bu umursamazlığın bir başka boyutu da Arap ülkelerinin bu konudaki duyarsızlığını örnek göstererek “kendi milletleri olan Araplar bile sahip çıkmıyor biz neden sahip çikalım?” şeklinde tezahür ediyor. Şüphesiz tarihsel olarak Türkiye’de Araplara karşı resmî ideolojideki hasmane tutum zaten yaklaşık yüz yıldır devam ediyor. Bu gerçeğe paralel olarak tıpkı Balkan milletlerinin ulus-devletlerinin tarih yazıcılığında olduğu gibi modern Arap tarihçiliğinde de yer yer keskin bir Osmanlı-Türk karşıtlığı olduğu gerçeği de bir sır değildir. Ama bu duruma da şaşırma gerek yok zira biz, ulusçuluk ve yeni bir ulus inşası adına, kendi nesillerimizi Osmanlı’ya düşman olarak yetiştirmişken Araplara ve Balkan milletlerine bu konuda sitem etmek anlamsız olacaktır. Sonuç itibarıyla, bütün bu karşılıklı düşmanca tutumların üstüne bir de son on yıldaki Suriyeli göçü de eklenince Arap düşmanlığının daha da kökleşerek mazlum Filistin halkını da kuşatacak boyutlara ulaşması gerçeği ile karşılaştık.

İşin özünü oluşturan husus, toplumumuzun büyük bir kısmının kendilerini Arapların safında, Ortadoğulu, Doğulu vb. gibi kimlikler altında tanımlanmak istemiyor olmalarıdır. Bu tavır alışın ardında da Türkiye Cumhuriyeti’nin erken döneminde alınan esaslı kararlar ve paradigmatik dönüşümlerle, kendini Avrupa/Batı uygarlığı eksenine konumlandığı seçim yatmaktadır. Türkiye, Osmanlı’nın yıkılması ile yeni kurulacak devlet olan Cumhuriyet Türkiye’si ile Doğu İslam uygarlığından adeta talak-ı selase ile ayrıldığını deklare etmiş bir ülkedir. Yapılan Batı seçimi ve Osmanlı’nın inkâr edilmesi ile sorun Türkiye adına kapanmış

görülmektedir. Ancak Cemil Meriç'in veciz şekilde ifade ettiği sözleri ile ; "Bütün Kur'an'ları yaksak, bütün camileri yıksak, Avrupalının gözünde Osmanlıyız; Osmanlı, yani İslam. Karanlık, tehlikeli, düşman bir yığın!" Bu bitip tükenmeyen kompleks hali içten içe bizi yiyip bitirmeye, kültürel köklerimiz olan uygarlıkla kesişme içinde olmaktan uzak tutmaya devam ediyor. İslam olmak, Osmanlı olmak toplumumuzun önemli bir kesiminde hala katlanılamayacak bir durum olarak addediliyor. Tıpkı Sezai Karakoç'un *Doğunun Yedinci Oğlu* meseline anlattığı gibi kendiliğimizi yitirip başkasına benzemek arzusundan kurtulamıyoruz. Üstelik böyle böyle artık kendimizi de yitirmiş bulunuyoruz. Bugün basitçe Filistin meselesi olarak tanımlanan ve sanki tipik bir Arap ulusal sorunuymuş gibi çarpıtılan olgunun esasında Osmanlı'nın, Türk'ün, Müslüman'ın davası olduğunu idrak edemeyecek kadar kaybedilmiş şuurlarla ve unutulmaya terk edilmiş zihinlerle karşı karşıyayız. Osmanlı güçlerinin Kudüs'ten çekildikleri dönemde yayınlanan Britanya gazeteleri "Türkler Kudüs'ü teslim etti" diye manşet atarken, İngiliz general Allenby, yüzyıllar öncesine seslenip "kalk Selahaddin, biz geldik" diyerek, Selahaddin Eyyubi'ye meydan okurken o toprakların hamisi ve sahibi olanın Türkler, Müslümanlar, Osmanlılar olduğunu gayet iyi biliyordu.

İşte bugün hala Türkiye'de cari olan Arap düşmanlığı bu tarihsel zeminden beslenmeye devam etmektedir. Özellikle erken Cumhuriyet ile birlikte kurulan bu Arap karşıtı bariyerler 80'li yıllarla birlikte turizm ile birlikte esnemeye çalışsa da durum neredeyse toplumsal genetiğimize kodlanmış olan Arap düşmanlığı ile ansızın depreşerek bu ilişkiler bir şekilde geliştirilemiyor. Özellikle son on yılda Türk dizilerinin etkisi ile Arap dünyasında yeniden Türkiye'ye dönük bir ilgi olduğu görülmekte ise de bu diziler vesilesi ile ortaya çıkan olumlu algıların da son yıllarda Türkiye'de etkili olmaya başlayan faşist siyasal hareketler zemininde tekrar sil baştan geriye gittiği görülüyor. Bu fasit daireden çıkmanın kolay bir yolu görülüyor. Samimi gayretlerle çalışacak bireylere ve Arap ile Türk'ün çıkarlarının bir olduğunu ortaya koymaya devam edecek Devlet adamlarına ihtiyacımız her zamankinden daha fazladır. Cezayirli bir akademisyen arkadaşımın beni oldukça duygulandıran bu ifadesini ne kadar çoğaltabilirsek Arap- Türk dostluk ve kardeşliğini o oranda tesis edebileceğiz. Arkadaşım bana şöyle hitap ediyordu: "*Senin sebebinle, senin sayede Türkiye'yi sevdik.*"